

ГОЛУБЕВА М. О.,
доцент кафедри зв'язків із громадськістю,
психології та педагогіки Національного
університету "Києво-Могилянська академія"
ЄГОРОВА В. В.,
старший викладач кафедри
романо-германських мов
Хмельницького
національного університету

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА РОБОТА ВНЗ III-IV РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Статтю присвячено проблемам упровадження сучасних педагогічних технологій у процесі організації науково-методичної роботи науково-педагогічних працівників ВНЗ III-IV р. а. в Україні. У змісті статті увагу приділено особливостям навчання дорослих.

Статья посвящена проблемам внедрения современных педагогических технологий в процессе организации научно-методической работы научно-педагогических работников ВУЗ III-IV у. а. Украины. В содержании статьи внимание уделено особенностям обучения взрослых.

The article is dedicated to the urgent problem of modern pedagogical technologies introduction in the process of teachers' scientific and methodical work at the institutes of higher education in Ukraine. The authors have considered the special features of adults' education.

Актуальність дослідження. За Наказом МОН України (07.08.2002 № 450) до переліку основних видів методичної роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів входять: розробка і впровадження нових принципів і підходів, форм і методів, прийомів і засобів, – усього того, із чого складаються технології навчання; вивчення і впровадження передового досвіду організації навчально-го процесу [1, 164].

В 2005 р. Україна підписала угоду про впровадження Болонського процесу. Одна з провідних цілей освіти нашої країни у цьому аспекті полягає не лише у важливості кроку до євроінтеграції, але й у перспективі забезпечення конкурентної спроможності вітчизняних спеціалістів за умов посилення мобільності на ринку праці. Основні стратегічні напрями розвитку післядипломної освіти, зокрема її підсистеми методичної роботи ВНЗ, – це послідовна інтеграція в європейський освітній простір; досяг-

нення збалансованості між попитом і пропозицією фахівців на ринку праці; постійна робота з науково-педагогічними та педагогічними працівниками; упровадження нових концепцій і технологій; суттєве поліпшення науково-методичного забезпечення процесу навчання. На реалізацію цих стратегічних напрямів спрямована робота інститутів післядипломної освіти, методичних об'єднань у межах ВНЗ тощо. Вище зазначені заклади та інституції у своїй діяльності керуються Конституцією України, Законами України "Про освіту" (1991, 1996 рр.), "Про загальну середню освіту" (1999 р.), "Про професійно-технічну освіту" (1998 р.), "Про вищу освіту" (2002 р.), "Про наукову і науково-технічну діяльність" (1991 р.), "Про мови" (1989 р., 1995 р., 2003 р.), Державною програмою "Вчитель" на 2002-2012 роки, Державною програмою "Освіта" ("Україна XXI століття"); Національною доктриною розвитку освіти в Україні; Постановами Ради Міністрів України, Розпорядженнями Міністерства освіти та науки України тощо.

Мета нашої статті полягає у тому, щоб з'ясувати сучасний стан в організації науково-методичної роботи у ВНЗ III-IV р. а. України, визначити проблеми розвитку зазначеного процесу та сформулювати можливі перспективи.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Підвищений інтерес до проблеми, яка нами розглядається, пояснюється передусім необхідністю оновлення та удосконалення змісту навчальних курсів з підвищення кваліфікації, з адаптуванням їх до вимог часу, розробки моделі розвитку ключових компетентностей науково-педагогічних працівників в системі методичної роботи ВНЗ III-IV р. а. України. В свою чергу, цей процес неможливо уявити без використання сучасних інноваційних педагогічних технологій. Зазначений процес має відбуватись у нових умовах, новими методами, а формувати молодь повинні викладачі, які пройшли перепідготовку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему підвищення кваліфікації вчителів розробляли в монографічних роботах багато учених, а саме: В. Бондар, С. Кіслюк, В. Маслов, В. Олійник, Н. Протасова, П. Худоминський та інші; розкрита роль зного інституту післядипломної педагогічної освіти щодо модернізації змісту освіти в Україні: Л. Даниленко, Н. Клокар, М. Лапенюк, Л. Покроєва та інші; визначені ілювості процесу навчання в організації післядипломної освіти такими вченими: І. Жерносек, А. Зубко,

М. Красовицький, В. Пуцов, Т. Сущенко, М. Чегодаєв. Однак у навчально-виховному процесі вищої школи це питання не досліджувалось достатньо глибоко. Особливої значущості набувають проблеми впровадження інноваційних педагогічних технологій в навчально-виховний процес. Успішність розв'язання цих проблем безпосередньо залежить від стану науково-методичної роботи та управління нею в кожному навчальному закладі. Розробкою даної проблеми займалися: О. Аксьонова, Л. Даниленко, О. Ільків,

А. Каташов, О. Кіяшко, І. Козловська та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти України та центрів підвищення кваліфікації вчителів зару-

біжних країн, більшість яких концентрує увагу на потреби держави у конкурентноздатній особистості, оновленні змісту, методів та форм навчання слухачів, може отримати нову якість, якщо поряд з традиційними поступово впроваджувати ефективні, інноваційні моделі курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників на основі компетентнісного підходу.

На думку українського науковця Г. Колінець "професіоналізм педагога неможливий без розвитку спеціальних здібностей, знань та вмінь, але не менш важливою умовою є також розвиток і загальних здібностей, наявність загальнолюдських цінностей. Професіоналізм викладача ВНЗ як психологічна та особистісна складова характеризується не лише професійно значущими якостями, але й мистецтвом постановки й вирішення професійних завдань, особливим розумінням дійсності в цілому та складних ситуацій діяльності" [2, 33].

Післядипломну освіту слід розглядати не тільки як систему підвищення кваліфікації та перепідготовки дипломованих спеціалістів, а і як форму освіти дорослих, виходячи з їхніх індивідуальних потреб у здобутті певних знань, виробленні навичок і умінь, особистісному і професійному зростанні. У той же час, післядипломна освіта як система навчання дорослих зможе бути ефективною лише за умови, коли вона буде спиратися на такий принцип – оперативно і максимально повно забезпечувати потреби як суспільства, так і окремих громадян (див. Рис.1).

Оскільки в нашому дослідженні ми розглядаємо питання підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, набуття ними ключових компетентностей, доречним буде звернути увагу на особливості навчання дорослої людини. Навчання дорослих вивчає така галузь сучасної педагогіки як андрагогіка. За С. У. Гончаренком андрагогіка – "педагогіка дорослих, одна з педагогічних наук, яка займається дослідженням проблем освіти, самоосвіти й виховання дорослих. Завданням андрагогіки є опрацювання змісту, організація форм, методів і засобів навчання дорослих, використання для цієї мети засобів масової інформації, радіо й телебачення..." [3, 25].

В андрагогічному підході головним є "перетворити життєвий досвід дорослого з фактора, який перешкоджає засвоєнню нових знань і сприйняттю теорії, на фактор, що підвищує ефективність освіти" [4, 278]. В андрагогіці існує декілька підходів у ефективному засвоєнні нових ідей: 1) орієнтація на студента; 2) орієнтація на тих дорослих, хто вже отримав вищу освіту; 3) на тих дорослих, що не мають середньої освіти.

Саме андрагогіка "...вважає головною метою розвитку формування компетентних людей, які були б здатні досягати професійного та життєвого успіху в умовах, що постійно змінюються, протягом всього життя" (переклад з російської тут і надалі наш – М. Г., В. Є.) [5, 43]. У традиційному підході у освіті навчають пам'ятати певні положення й перевіряють їх запам'ятовування. У андрагогіці основна мета – навчити розуміти й використовувати у практичній діяльності надбані теоретичні знання. Дорослим не потрібна теорія в "чистому" вигляді, вони – прагматичні, вони залучають теорію лише принагідно. Андрагогіка "говорить про необхідність принципово інших підходів, про істотні відмінності в мотивації при навчанні дорослих" [6, 38].

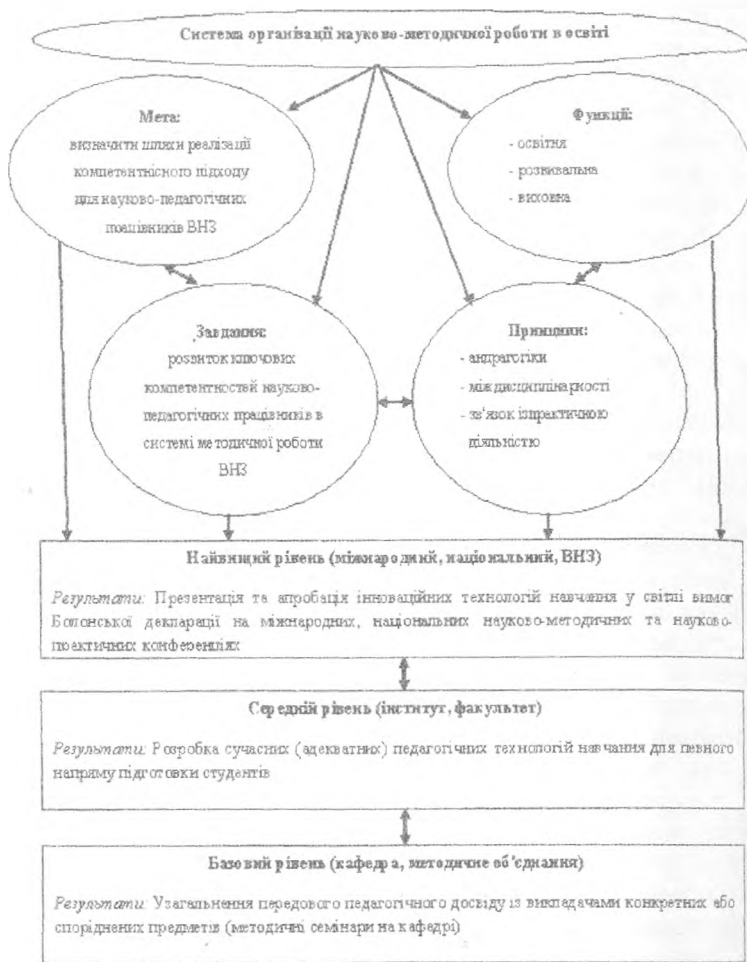

Рис. 1. Система організації науково-методичної роботи в освіті.

У системі підвищення кваліфікації вчителів та викладачів основним мотивом учіння є використання нових компетенцій у власній практичній діяльності. Необхідно врахувати і таку особливість системи підвищення кваліфікації дорослої людини як "досвід особистості у широкому розумінні цього слова, до складу якого входять засвоєні знання, вміння та навички, досвід інших людей і набуті пізнавальні, перетворювальні, естетичні, комунікативні, особистісні якості; типологічні властивості особистості (характер, темперамент, здібності, онтогенетичні особливості розвитку)

тощо)" [7, 86]. Низка авторів виділили психологічні особливості дорослої людини, що відіграють велику роль у його освітньому розвитку, навченості. До них відносять такі положення:

- чим довшою була перерва між етапами навчання, тим важче відбувається процес входження в призабутий вид діяльності;
- попередній досвід і пов'язані з ним стереотипи можуть виступати перешкодою для входження дорослого в нову фазу життєдіяльності;
- підвищена нервозність, іноді психологічний дискомфорт дорослого в тих ситуаціях, де проявляється його неосвіченість або помилки, – це ще одна особливість, що перешкоджає навчанню;
- у процесі навчання дорослий зліvspавляє нові знання із уже наявними знаннями, завданнями та потребами своєї практичної діяльності. Якщо інформація в момент одержання здається неважливою, непотрібною, вона буде сприйнята лише поверхнево, фактично така інформація не буде інтеріоризованою [8].

Основні вимоги у ставленні дорослого до навчання:

- навчання повинне бути орієнтоване на життєві потреби й інтереси того, хто вчиться;
- нова інформація зліvspавляється із власним досвідом;
- ґрунтовно засвоюється тільки те, що можна використати;
- основна увага акцентується на підвищенні своєї професійної кваліфікації, поліпшенні умов праці та т. і.;
- дорослий, який вчиться, може засвоїти не тільки основний навчальний матеріал, але й додатковий з теми, що його цікавить;
- викладач виступає в ролі консультанта, тактовно виправляючи помилки й пропонуючи нові джерела інформації та прийоми діяльності;
- діяльність викладачів і зміст книг оцінюються крізь призму власного досвіду;
- оцінки у процесі навчання відіграє другорядну роль;
- зміст навчальної програми повинен бути актуальним, трансформуватися залежно від об'єктивних і суб'єктивних чинників;
- той, хто вчиться має намір негайно застосувати отримані знання у своїй діяльності;
- навчальна активність залежить не тільки від особистості викладача та змісту предмету, але й від обміну думками між тими, хто навчається [8].

Нашу думку, крім усього іншого, основою навчання науково-педагогічних працівників є самостійна організація ними власного професійного навчального процесу, в центрі якого стоїть засвоєння знань, які є необхідними для компетентного виконання професійної діяльності.

Висновки. Виходячи із загальних положень сучасних Законів України про освіту, головних ідей Болонської декларації провідні університети нашої країни розпочали систематичну діяльність в галузі підвищення кваліфікації викладачів.

Моніторинг сучасного стану організації процесу підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників ВНЗ України показує, що деякі університети та інститути всяк на свій розсуд формують цей процес. Починаючи від планування та організації, до

мотивації та контролю, ВНЗ III-IV р. а. в Україні самостійно, активно вирішують проблему організації курсів підвищення кваліфікації в системі методичної роботи ВНЗ.

Деяким курсам підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників ВНЗ III-IV р. а. притаманні сталі, заскорузлі форми організації занять: архаїчні лекції, традиційні семінари, практичні заняття тощо. Виникає гостра суперечність між новітніми формами організації занять (дидактичні тренінги, діяльність кооперованих груп, групова робота, сесії психодрами та соціодрами, дебати та т. і.) та традиційними (архаїчними). Створюється парадоксальна ситуація: новим методам, формам, прийомам навчання, викладачі вчать по-старому.

Після проведення курсів підвищення кваліфікації відсутній зворотній зв'язок із викладачами, які відвідували такі курси. Залишається невідомим, чи дійсно вони впроваджують інноваційні технології, як і в який спосіб. Наразі можна констатувати відсутність контролю з боку не лише Міністерства освіти та науки України, але й безпосереднього керівництва навчальних закладів, факультетів, кафедр. Викладачі, які використовують нові педагогічні технології, ні морально, ні матеріально не заохочуються.

Література:

1. Гура О. І. Педагогіка вищої школи: вступ до спеціальності: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 224 с.
2. Колінець Г. Г. Деякі аспекти професійної компетентності вчителя // Професійні компетенції та компетентності вчителя: Матер. регіональн. наук.-практ. семінару. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – С. 33-34.
3. Український педагогічний словник / За ред. С.У.Гончаренка. – К.: Либідь, 1997. – 563с.
4. Єгорова В. В. Використання методів випадків і ситуацій в андрагогії (на прикладі навчання англійській мові студентів економічного профілю) / В. В. Єгорова, Т. С. Мазур // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Вип. 7 – Київ-Вінниця: ВДПУ(ТОВ фірма "Планер"), 2005. – С. 278-281.
5. Змеєв С. И. Основы андрагогики: Учеб. пособие. – М.: Флинта, 1999. – 152 с.
6. Теслинов А. Г. Развитие систем управления: методология и концептуальные структуры. – М.: Глобус, 1998. – 246 с.
7. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб. /Уклад. С. У. Гончаренко т. ін.; За ред. Н. Г. Ничкало: – К.: Вища шк., 2000. – 380 с.
8. www.fio.ru.